

Українська державна академія залізничного транспорту

Факультет управління процесами перевезень

Кафедра «Охорона праці та навколишнього середовища»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до лабораторної роботи для студентів усіх форм навчання
з дисципліни «Основи охорони праці»

«ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНОГО ОСВІТЛЕННЯ»

Завідуючий кафедри ОТіОС

проф. М.І. Ворожбіян

*Методичні вказівки розглянуті і одобрені на
засіданні методичної комісії ф-ту УПП*

протокол № від р.

Голова МК

ст. викл. С. М. Продащук

Декан факультету УПП

доц. Д.І. Мкртичьян

автори

асист. І.І. Бугайченко

ст. викл. С.О. Кисельова

ст. викл. Д.С. Козодой

ст. викл. О.В. Присяжний

Харків 2010

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри «Охорона праці та навколишнього середовища» від 8 грудня 2009 р., протокол №11

Рекомендується для студентів усіх спеціальностей і форм навчання

Укладачі:

ас. І.І. Бугайченко

ст. викл. С.О. Кисельова

ст. викл. Д.С. Козодой

ст. викл. О.В. Присяжний

Рецензент:

проф. О.В. Шапка

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНОГО ОСВІТЛЕННЯ В ВИРОБНИЧОМУ ПРИМІЩЕННІ

Метою роботи є знайомство з порядком нормування й розрахунку природного освітлення, з світлотехнічними характеристиками, з приладами для виміру освітленості, з методами визначення якості природного освітлення на робочих місцях.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Одним з основних питань охорони праці є організація раціонального освітлення виробничих приміщень і робочих місць. Виробниче освітлення регламентується нормативним документом ДБН В.2.5-28-2006 «Природне і штучне освітлення», згідно якому освітлення поділяють на природне, штучне та сумісне. Природним освітленням називають освітлення приміщень світлом неба (прямим або відбитим), яке проникає крізь світлові отвори в зовнішніх будівельних конструкціях. Штучне освітлення створюється за допомогою штучних джерел світла – світильників і ламп. Суміщене освітлення – освітлення, при якому недостатнє за нормами природне освітлення доповнюється штучним.

Добре спроектоване й виконане виробниче освітлення поліпшує умови зорової роботи, знижує втомлюваність, сприяє підвищенню продуктивності праці (на 15 – 20 %) і якості готової продукції; сприятливо впливає на психологічний стан робітника; підвищує безпеку праці і знижує виробничий травматизм.

Згідно з будівельними нормами, у всіх виробничих приміщеннях, якщо в них передбачено постійне перебування людей, для робіт в денний час необхідно здійснювати природне освітлення, яке більш економічне й сприятливе для очей порівняно зі штучним освітленням.

Залежно від розташування світлових отворів, розрізняють три системи природного освітлення – бокове, верхнє та комбіноване.

Бокове освітлення здійснюється через світлові отвори в зовнішніх стінах.

Верхнє освітлення здійснюється через ліхтарі та світлові прорізи у покритті, а також через прорізи у місцях перепаду висот будинку (під ліхтарем розуміють світлопрозору споруду у вигляді куполу, яка знаходиться в покрівлі над освітлюваним приміщенням або прогоном).

Комбінованим освітленням називають сукупність бокового й верхнього освітлення.

Основною світлотехнічною характеристикою в системі СІ є сила світла I – частина світлового потоку, яка припадає на одиницю тілесного кута, в границях якого вона розповсюджується. Одиниця виміру сили світла – кандела:

$$I = \frac{\partial F}{\partial \omega}, \text{ кд} \quad (1.1)$$

де ∂F – світловий потік в люменах, лм;

$\partial \omega$ – тілесний кут в стерadianах, ср.

Світловий потік ∂F (лм, 1 лм = 1 кд × 1 ср) – світлова характеристика, що відповідає енергетичному потоку випромінювання, тобто потужність випромінювання, яка сприймається людським оком.

Для кількісної оцінки досконалості виробничого освітлення важливою світлотехнічною характеристикою є освітленість робочої поверхні.

Освітленість (E) – фізична величина, що дорівнює світловому потоку, який падає на одиницю поверхні, тобто, поверхнева щільність світлового потоку; одиниця виміру освітленості – люкс:

$$E = \frac{\partial F}{\partial S}, \text{ лк} \quad (1.2)$$

де ∂S – площа поверхні, що освітлюється, м².

Характерною рисою природного освітлення є те, що створена їм в приміщенні освітленість змінюється в надзвичайно широких межах. Такі зміни освітленості пов'язані зі світловим часом доби, порою року, метеорологічними умовами – станом хмарності й властивістю земного покриття відбивати світло. В зв'язку з вищенаведеним, неможливо характеризувати природне освітлення абсолютним значенням освітленості на робочому місці.

За нормовану величину, яка дозволяє оцінити якість природного освітлення, прийнята відносна величина – коефіцієнт природної освітленості (КПО). КПО – відношення освітленості, створеної світлом неба в деякій точці заданої площини всередині приміщення, до одночасно виміряного значення зовнішньої горизонтальної освітленості, створеної світлом повністю відкритого небосхилу. Відображають КПО в відсотках:

$$e = \frac{E_g}{E_3} \cdot 100\% \quad (1.3)$$

де E_g , E_3 – відповідно внутрішня й зовнішня освітленість, лк.

Нормоване значення КПО визначається згідно ДБН В.2.5-28-2006 (див. додатки А, Б, В) залежно від типу приміщення, системи освітлення й розряду зорової роботи.

Нормовані значення коефіцієнта природної освітленості приймаються окремо при боковому і верхньому освітленні.

У виробничих приміщеннях глибиною до 6 м, які мають одностороннє бокове освітлення, нормоване значення КПО повинно бути забезпечено в розрахунковій точці, розташованій на перетині вертикальної площини характерного розрізу приміщення і умовної робочої поверхні¹ на відстані 1 м від стіни або лінії максимального заглиблення зони, найбільш віддаленої від світлових прорізів (тобто, в точці з мінімальним значенням КПО – $e_{\min}$).

У великогабаритних виробничих приміщеннях глибиною більше ніж 6 м при боковому освітленні нормується мінімальне значення КПО в точці на умовній робочій поверхні, віддаленій від світлових прорізів:

- на 1,5 м висоти від підлоги до верху світлових прорізів для зорової роботи I - IV розрядів;
- на 2 м висоти від підлоги до верху світлових прорізів для зорової роботи V - VII розрядів;
- на 3 м висоти від підлоги до верху світлових прорізів для зорової роботи VIII розряду.

При двосторонньому боковому освітленні приміщень різного призначення нормоване значення КПО повинно бути забезпечено в розрахунковій точці в центрі приміщення на перетині вертикальної площини характерного розрізу і умовної робочої поверхні.

При верхньому й комбінованому освітленні приміщень різного призначення нормується середнє значення КПО ($e_{\text{ср}}$) в точках, розташованих на перетині вертикальної площини характерного розрізу приміщення і умовної робочої поверхні (або підлоги). Перша і остання точки приймаються на відстані 1 м від поверхні стін (перегородок) або осі колон.

Роздільне нормування КПО для різних систем природного освітлення обумовлено великою нерівномірністю освітлення при боковому світлі, тому неможливо характеризувати фактичні умови природного

---

¹ **Примітка.** Умовна робоча поверхня - умовно прийнята горизонтальна поверхня, розташована на висоті 0,8 м від підлоги.

освітлення в приміщенні середнім значенням КПО. При верхньому й комбінованому освітленні світло розподіляється достатньо рівномірно, тому значення $e_{\text{ср}}$ загалом характеризує умови освітлення.

Щоб визначити коефіцієнт природної освітленості в якому-небудь приміщенні, необхідно одночасно вимірювати освітленість в заданій точці даного приміщення і зовнішню освітленість. Для вимірів задля розрахунку КПО необхідні два спостерігача, два люксметра та два секундоміра. Значення освітленості всередині приміщення E_e та зовнішньої освітленості E_z повинні вимірюватись в один і той же жорстко визначений момент. Якщо виміри не співпадають у часі, КПО може бути визначений невірно, тому що освітленість від природних джерел світла не є постійною.

Можна відмітити, що не має сенсу вимірювати освітленість від денного природного світла тільки в приміщенні, так як значенням E_e неможливо характеризувати умови природного освітлення.

2. ЗАСТОСОВАНІ ПРИЛАДИ

Для виміру освітленості використовують прилади – люксметри, дія котрих заснована на принципі фотоелектричного ефекту. При освітленні фотоелементу в замкнутому електричному ланцюзі, який складається із фотоелементу й вимірювача, виникає струм, сила якого пропорційна світловому потоку, що падає на фотоелемент.

В лабораторній роботі використовують люксметр Ю – 116 (рис. 2.1).

Він складається з: 1 – світлоприймача – селенового фотоелементу, 2 – вимірювального приладу електромагнітної системи, 3 – поглинальних насадок (світлових фільтрів) і футляра, в якому розташовані названі елементи.

Шкала вимірювального приладу складається з двох шкал – верхньої та нижньої. Верхня має 100 поділок, нижня – 30. За допомогою перемикачів, що розташовані на вимірювальному приладі, можна вмикати

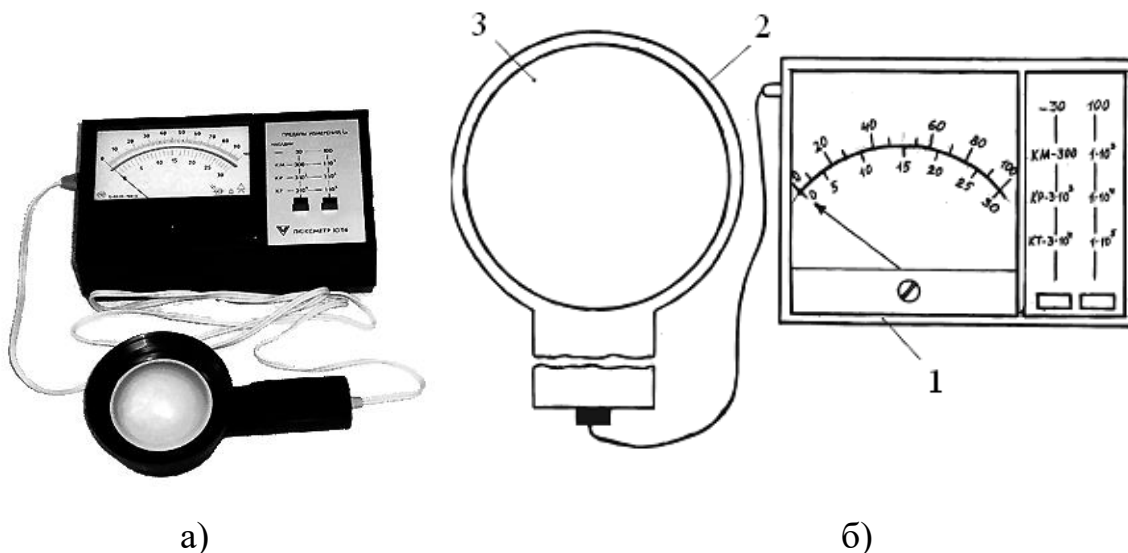

Рисунок 2.1 – Загальний вигляд а) і схема б) люксметра Ю – 116

ту чи іншу шкалу. Максимальна освітленість, яку можна виміряти без застосування поглинальних насадок, становить: для верхньої шкали – 100 лк, для нижньої шкали – 30 лк. У разі необхідності виміру більших значень освітленості використовують поглинальні насадки:

- *КМ* з коефіцієнтом поглинання 10;
- *КР* з коефіцієнтом поглинання 100;
- *КТ* з коефіцієнтом поглинання 1000.

За умов використання насадок треба увімкнути відповідний перемикач та визначити ціну поділки шкали.

Перед вимірюванням освітленості необхідно прилад підготувати, а саме:

- перевірити, чи знаходиться стрілка на нульовій позначці, для чого фотоприймач і вимірювальний прилад роз'єднати (при цьому стрілка повинна знаходитись на позначці «нуль»);
- підключити фотоприймач до вимірювача, підібрати відповідну поглинальну насадку, починаючи з насадки з більшим коефіцієнтом поглинання, а не навпаки.

Так як погрішність вимірювального приладу є найбільшою на початку шкали, то вибирають такий діапазон, при якому стрілка відхилялася би, принаймні, до середньої частини шкали.

3. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ РОБОТИ

Завдання 1. Визначити коефіцієнт природного освітлення по експериментальним даним. Для цього необхідно ознайомитись з будовою люкметра Ю – 116.

Заміряти освітленість всередині приміщення на висоті умовної робочої поверхні на відстані 1, 2, 3, 4, 5 м від вікна, фотоелемент люкметра тримати паралельно до підлоги. Одночасно заміряти горизонтальну освітленість на відкритому просторі ззовні приміщення.

Розрахувати значення КПО (до десятих) в кожній точці вимірів, користуючись формулою 1.3, результати розрахунків занести в табл. 3.1.

На підставі отриманих даних побудувати графік залежності КПО від глибини закладення будівлі.

Залежно від величини КПО, з урахуванням системи освітлення, визначити розряд і характеристику зорової роботи, яку можна виконувати на відстані 1, 2, 3, 4, 5 м від вікна, результати записати в табл. 3.1 (розряд зорової роботи визначити за додатками А, Б).

Визначити, на якій максимально віддаленій відстані від вікна можливо виконувати такі роботи: креслення (товщина лінії 0,3 мм); роботу з вимірювальним інструментом (товщина поділки мікрометра 0,15 мм).

Таблиця 3.1 – Результати вимірів для оцінки якості природного освітлення в заданому приміщенні

Відстань від вікна до точки виміру, м	Внутрішня освітленість, лк	Зовнішня освітленість, лк	КПО, %	Розряд зорової роботи	Характеристика зорової роботи	Розмір об'єкту розрізнення, мм	Нормоване значення КПО, %
1							
2							
...							

Висновки записати в протокол.

Завдання 2. За допомогою розрахунків визначити, чи забезпечує обрана площа світлових отворів (вікон) в заданому приміщенні (лабораторії) нормоване значення КПО.

Необхідна освітленість приміщень природним світлом може бути забезпечена, якщо вибрати визначене співвідношення загальної площі вікон і площі підлоги приміщення.

При боковому освітленні приміщень необхідна площа світлових прорізів, яка забезпечить нормоване значення КПО, визначається за формулою:

$$100 \cdot \frac{S_g}{S_n} = \frac{e_N \cdot K_z \cdot \eta_g}{\tau_o \cdot r_1} \cdot K_{б\gamma\delta} \quad (3.1)$$

Звідки площа світлових прорізів S_g , м²:

$$S_g = \frac{S_n \cdot e_N \cdot K_z \cdot \eta_g}{100 \cdot \tau_o \cdot r_1} \cdot K_{б\gamma\delta}, \quad (3.2)$$

де S_n – площа підлоги приміщення, м²;

e_N – нормоване значення КПО, %. Для будинків, розташованих в різних районах, e_N слід визначати за формулою²

$$e_N = e_i \cdot m_N, \quad (3.3)$$

де e_i – значення КПО за додатками А, Б і В;

m_N – коефіцієнт світлового клімату визначається за додатком Г;

N – номер групи забезпеченості природним світлом за додатком Г;

K_3 – коефіцієнт запасу, який приймається згідно з додатком Д;

η_6 – світлова характеристика вікон, яка визначається згідно додатку Е;

τ_0 – загальний коефіцієнт світлопроникнення, який визначається за формулою

$$\tau_0 = \tau_1 \cdot \tau_2 \cdot \tau_3 \cdot \tau_4 \cdot \tau_5, \quad (3.4)$$

де τ_1 – коефіцієнт світлопропускання матеріалу, визначається за додатком Є;

τ_2 – коефіцієнт, який враховує втрати світла в рамах світлопрорізу, визначається за додатком Є;

τ_3 – коефіцієнт, який враховує втрати в несучих конструкціях і визначається за додатком Є (при боковому освітленні $\tau_3 = 1$);

τ_4 – коефіцієнт, який враховує втрати світла в сонцезахисних пристроях, визначається за додатком Ж;

---

² **Примітка.** Розраховані за формулою 3.3 значення округлюють до десятих долів.

τ_5 – коефіцієнт, що враховує втрати світла в захисній сітці, що встановлюється під ліхтарями, який приймається рівним 0,9;

$K_{\text{буд}}$ – коефіцієнт, який враховує затінювання вікон протилежними будинками, який приймається згідно додатку 3.

r_1 – коефіцієнт, який враховує підвищення КПО при боковому освітленні завдяки світлу, яке відбивається від поверхонь приміщення та підстилаючого шару, прилеглого до будинку, і який приймається за додатком И (розрахункові значення середньозваженого коефіцієнту відбиття внутрішніх поверхонь приміщення варто приймати: 0,50 – в громадських, 0,40 – в житлових і 0,30 - в виробничих приміщеннях).

4. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. На які групи поділяються приміщення за характеристикою зорової роботи?
2. За якими показниками характеризується зорова робота?
3. Які основні вимоги ставляться до систем виробничого освітлення?
4. В чому виражається вплив незадовільної освітленості робочого місця на людину ?
5. Наведіть основні світлотехнічні величини.
6. Класифікація типів природного освітлення.
7. Що розуміють під сумісним освітленням?
8. В яких одиницях нормують природне освітлення?
9. Методика нормування природного освітлення.
10. Наведіть методику розрахунку потрібної площі світлових прорізів у виробничому приміщенні.
11. Як визначають коефіцієнт природної освітленості приміщення?
12. Опишіть будову й порядок роботи з люксометром Ю-116.

Список літератури

1. ДБН В.2.5-28-2006. Природне і штучне освітлення.
2. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці. – Львів, 2006.
3. Основи охорони праці. Лабораторний практикум. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. 2-е видання. За ред. Б. М. Коржика. – Харків: ХНАМГ, 2009. – 108 с.
4. Справочная книга по светотехнике/Под ред. Айзенберга Ю.Б. М.: Знак, 2006.

Додаток А – Значення коефіцієнту природної освітленості в приміщеннях промислових підприємств

Характеристика зорової роботи	Найменший або еквівалентний розмір об'єкту розрізнення	Розряд зорової роботи	Природне освітлення		Суміщене освітлення	
			Значення КПО, еп, %			
			при верхньому або комбінованому	при боковому	при верхньому або комбінованому	при боковому
Найвищої точності	Менш 0,15	I	—	—	6,0	2,0
Дуже високої точності	Від 0,15 до 0,3 включно	II	—	—	4,2	1,5
Високої точності	Від 0,3 до 0,5 включно	III	—	—	3,0	1,2
Середньої точності	Вище 0,5 до 1,0	IV	4	1,5	2,4	0,9
Малої точності	Вище 1,0 до 5	V	3	1	1,8	0,6
Груба (дуже малої точності)	Більше 5	VI	3	1	1,8	0,6
Робота з матеріалами, які світяться і виробами в гарячих цехах	Більше 5	VII	3	1	1,8	0,6
Загальне спостереження за ходом виробничого процесу: - постійне - періодичне при постійному перебуванні людей в приміщенні - періодичне при періодичному перебуванні людей в приміщенні Загальне спостереження за інженерними комунікаціями		VIII	3	1	1,8	0,6
			1,0	0,3	0,7	0,2
			0,7	0,2	0,5	0,2
			0,3	0,1	0,2	0,1

Примітка 1. Найменший розмір об'єкта розрізнення та відповідні йому розряди зорової роботи встановлені при розташуванні об'єктів розрізнення на відстані не більше 0,5 м від очей працюючого.

Примітка 2. В приміщеннях, спеціально призначених для роботи або виробничого навчання підлітків, нормоване значення КПО збільшується на один розряд за гр. 3 і повинно бути не менше ніж 1,0 %.

Додаток Б – Значення КПО для приміщень житлових, громадських і адміністративно-побутових споруд

Характеристика зорової роботи	Найменший або еквівалентний розмір об'єкту розрізнення, мм	Розряд зорової роботи	Підрозряд зорової роботи	Відносна тривалість зорової роботи при напрямку зору на робочу поверхню, %	Природне освітлення			
					КПО, ен, % при			
					верхньому або комбінованому	боковому		
Розрізнення об'єктів при фіксованій і нефіксованій лінії зору: - дуже високої точності - високої точності - середньої точності	від 0,15 до 0,30	А	1	Не менше 70	4,0	1,5		
				Менше 70	3,5	1,2		
	від 0,30 до 0,50	Б	1	Не менше 70	3,0	1,0		
				Менше 70	2,5	0,7		
	більше 0,5	В	1	Не менше 70	2,0	0,5		
				2	2,0	0,5		
Огляд оточуючого простору при дуже короткочасному епізодичному розрізненні об'єктів: - при високій насиченні приміщень світлом - при нормальному насиченості приміщень світлом - при низькій насиченості приміщень світлом	Незалежно від розміру об'єкта розрізнення	Г	–	Незалежно від тривалості зорової роботи	3,0	1,0		
					Д	–	2,5	0,7
					Е	–	2,0	0,5
Загальне орієнтування в просторі інтер'єру: - при великому скупченні людей - при малому скупченні людей	Незалежно від розміру об'єкта розрізнення	Ж	1	Незалежно від тривалості зорової роботи	Не нормується	Не нормується		
			2					
Загальне орієнтування в зонах пересування: - при великому скупченні людей - при малому скупченні людей	Те саме	З	1	Те саме	Те саме	Те саме		
			2					

Примітка. Найменші розміри об'єкта розрізнення та відповідні їм розряди зорових робіт встановлюються при розташуванні об'єктів розрізнення на відстані не більше 0,5 м від працюючого при середньому контрасті об'єкта розрізнення з фоном та світловим фоном.

Додаток В – Значення КПО для деяких приміщень громадських, житлових, допоміжних будинків

Приміщення	Площина (Г - горизонтальна, В - вертикальна) нормування КПО, висота поверхні над підлогою, м	Розряд і підрозряд зорової роботи	КПО, е _v , %	
			при верхньому або комбінованому освітленні	при боковому освітленні
1	2	3	4	5
Адміністративні будинки (міністерства, відомства, комітети, префектури, муніципалітети, управління, конструкторські та проектні організації, науково-дослідні установи тощо)				
1. Кабінети й робочі кімнати	Г-0,8	Б-1	3,0	1,0
2. Проектні зали і кімнати, конструкторські, креслярські бюро	Г-0,8	А-1	4,0	1,5
3. Приміщення для роботи з дисплеями й відеотерміналами, дисплейні зали	В-1,2 на екрані дисплею	Б-2	–	–
	Г-0,8 на робочих столах	А-2	3,5	1,2
4. Конференц-зали, зали засідань	Г-0,8	Г	2,5	0,7
5. Читальні зали	Г-0,8	А-2	3,5	1,2
6. Лабораторії: органічної й неорганічної хімії, термічні, фізичні, спектрографічні, стилметричні, фотометричні, мікроскопні, рентгено-структурного аналізу, механічні та радіовимірюванні, електронних пристроїв, препаративні	Г-0,8	А-2	3,5	1,2
7. Аналітичні лабораторії	Г-0,8	А-1	4,0	1,5
Установи загальної освіти, початкової, середньої та вищої спеціальної освіти				
8. Класні кімнати, аудиторії, навчальні кабінети, лабораторії загальноосвітніх шкіл, шкіл інтернатів, середньо-спеціальних і професійно-технічних закладів	В-1,5 на середині дошки	А-1	–	–
	Г-0,8 на робочих столах і партах	А-2	4,0 ¹⁾	1,5 ¹⁾

Додаток В (продовження)

1	2	3	4	5
9. Аудиторії, навчальні кабінети, лабораторії в технікумах і вищих навчальних закладах	Г-0,8 на робочих столах і партах	А-2	3,5	1,2
10. Кабінети технічного креслення й малювання	В - на дошці	А-1	–	–
	Г-0,8 на робочих столах і партах	А-1	4,0	1,5
11. Кабінети інформатики й обчислювальної техніки	В-1,0 на екрані дисплею	Б-2	–	–
	Г-0,8 на робочих столах і партах	Б-2	3,5	1,2
12. Спортивні зали	Підлога, Г-0,0	Б-2	2,5 ¹⁾	0,7 ¹⁾
13. Кабінети й кімнати викладачів	Г-0,8	Б-1	3,0	1,0
Установи дозвільного призначення				
14. Виставкові зали	Г-0,8	Д	2,5	0,7
Допоміжні будинки й приміщення				
15. Здоровпункти: а) очікувальні б) реєстратура, кімнати чергового персоналу в) кабінети лікарів, перев'язочні г) процедурні кабінети	Г-0,8	Б-2	–	–
	Г-0,8	Б-2	–	0,7
	Г-0,8	Б-1	3,0	1,0
	Г-0,8	А-1	4,0	1,5
Житлові будинки, гуртожитки				
16. Житлові кімнати, гостинні, спальні	Підлога, Г-0,0	В-1	2,0	0,5
17. Кухні	Підлога, Г-0,0	В-1	2,0	0,5
Готелі				
18. Вітальні, номери	Г-0,0	В-1	2,0	0,5
Фізкультурно-оздоровчі установи				
19. Зали спортивних ігор	Г-0,0	Б-1	3,0	1,0
20. Зал басейну	Г - поверхня води	В-1	2,0	0,5

¹⁾ Нормовані значення КПО підвищені в приміщеннях, спеціально призначених для роботи і навчання дітей та підлітків.

Додаток Г – Значення коефіцієнту світлового клімату

Світлові прорізи	Орієнтація світлових прорізів за сторонами горизонту	Коефіцієнт світлового клімату, m_N	
		Автономна республіка Крим, Одеська обл.	Решта території України
В зовнішніх стінах будинків	ПН	0,85	0,90
	ПНС, ПНЗ	0,85	0,90
	З, С	0,80	0,85
	ПДС, ПДЗ	0,80	0,85
	ПД	0,75	0,85
В прямокутних і трапецієподібних ліхтарях	ПН – ПД	0,80	0,80
	ПНС – ПДЗ, ПДЗ – ПНЗ	0,75	0,80
	С – З	0,70	0,75
В ліхтарях типу "Шед"	ПН	0,80	0,80
В зенітних ліхтарях	–	0,70	0,80

Примітка. ПН - північ; ПНС - північ-схід; ПНЗ - північ-захід; С - схід; З - захід; ПН-ПД - північ-південь; С-З - схід-захід; ПД - південь; ПДС - південь-схід; ПДЗ - південь-захід

Додаток Д – Значення коефіцієнту запасу і строки чищення заповнень світлових проємів і світильників

Приміщення та території	Приклади приміщень	Природне освітлення			
		Коефіцієнт запасу K_z			
		Кількість чищень скла світлових отворів за рік			
		Кут нахилу світлопропускнуго матеріалу до горизонту, град			
		0-15	16-45	46-75	76-90
1	2	3	4	5	6
1. Виробничі приміщення з повітряним середовищем, які містять в робочій зоні: а) більше ніж 5 мг/м ³ пилу, диму, кіптяви б) від 1 до 5 мг/м ³ пилу, диму, кіптяви в) менше ніж 1 мг/м ³ пилу, диму, кіптяви г) великі концентрації пару, кислоти, лугів, газів, спроможних при зіткненні з вологою утворювати слабкі розчини кислот, лугів, а також які мають велику корозійну спроможність	Агломераційні фабрики, цементні заводи і обрубувальні відділення ливарних цехів	$\frac{2,0}{4}$	$\frac{1,8}{4}$	$\frac{1,7}{4}$	$\frac{1,5}{4}$
	Цехи ковальські, ливарні, мартенівські, збірного залізобетону	$\frac{1,8}{3}$	$\frac{1,6}{3}$	$\frac{1,5}{3}$	$\frac{1,4}{3}$
	Цехи інструментальні, складальні, механічні, механоскладальні, пошивні	$\frac{1,6}{2}$	$\frac{1,5}{2}$	$\frac{1,4}{2}$	$\frac{1,3}{2}$
	Цехи хімічних заводів із виготовлення кислот, лугів, їдких хімічних реактивів, ядохімікатів, добрив, цехи гальванічних покриттів і різних галузей промисловості з застосуванням електролізу	$\frac{2,0}{3}$	$\frac{1,8}{3}$	$\frac{1,7}{3}$	$\frac{1,5}{3}$
2. Приміщення громадських та житлових будинків: а) запилені з високою температурою, високою вологістю; б) з нормальними умовами середовища	Гарячі цехи підприємств громадського харчування, охолоджувальні камери, приміщення для приготування розчинів у пральнях, душових тощо	$\frac{2,0}{3}$	$\frac{1,8}{3}$	$\frac{1,7}{3}$	$\frac{1,6}{3}$
	Кабінети та робочі приміщення, житлові кімнати, навчальні приміщення, лабораторії, читальні зали, зали нарад,	$\frac{1,5}{2}$	$\frac{1,4}{2}$	$\frac{1,3}{1}$	$\frac{1,2}{1}$

Примітка. Значення коефіцієнта запасу, які вказані в гр. 3-6, слід помножити на 1,1 - при застосуванні візерунчастого скла, склопластика, армоплівки та матованого скла, а також при використанні світлових отворів для аерації; на 0,9 - при використанні органічного скла.

Додаток Е – Значення світлової характеристики вікон при боковому освітленні

Відношення довжини приміщення L_n до його глибини B	Значення світлової характеристики η_6 при відношенні глибини приміщення B до його висоти від рівня умовної робочої поверхні до верха вікна h_l							
	1	1,5	2	3	4	5	7,5	10
4 і більше	6,5	7	7,5	8	9	10	11	12,5
3	7,5	8	8,5	9,6	10	11	12,5	14
2	8,5	9	9,5	10,5	11,5	13	15	17
1,5	9,5	10,5	13	15	17	19	21	23
1	11	15	16	18	21	23	26,5	29
0,5	18	23	31	37	45	54	66	—

Додаток Є – Значення коефіцієнтів τ_1, τ_2, τ_3

Вид світло-пропускаючого матеріалу	Значення τ_1	Вид рами	Значення τ_2	Несучі конструкції покриття	Значення τ_3		
Скло віконне листове: - одинарне - подвійне - потрійне	0,9	Рами для вікон і ліхтарів промислових будівель: а) дерев'яні: - одинарні - спарені - подвійні окремі	0,75 0,7 0,6	Сталеві ферми	0,9		
	0,8			Залізобетонні і дерев'яні ферми і арки	0,8		
	0,75			Балки і рами суцільні при висоті перерізу: - 50 см і більше - менше 50 см	0,8 0,9 0,9		
Скло вітринне завтовшки 6 - 8 мм	0,8	Рами для вікон житлових, громадських і допоміжних будівель: а) дерев'яні: - одинарні - спарені - подвійні окремі - з потрійним заскленням	0,8 0,75 0,65 0,5				
Скло листове армоване	0,6					б) металеві: - одинарні - спарені - подвійні окремі - з потрійним заскленням	0,9 0,85 0,8 0,7
Скло листове візерунчасте	0,65						
Скло листове зі спеціальними властивостями: - сонцезахисне - контрастне	0,65 0,75						
Органічне скло: - прозоре - молочне	0,9 0,6						
Порожнисті скляні блоки: - світлорозсіюючі - світлопрозорі	0,5 0,55						
Склопакети	0,8						

Примітка. Значення коефіцієнтів τ_1 , і τ_2 для профільного скла і конструкцій з нього слід приймати відповідно до Вказівок з проектування, монтажу та експлуатації з профільного скла.

Додаток Ж – Значення коефіцієнта τ_4

Сонцезахисні пристрої, вироби і матеріали	Значення τ_4
Регулюючі жалюзі, що складаються, та штори (міжскляні, внутрішні, зовнішні)	1
Стаціонарні жалюзі та екрани із захисним кутом не більше 45° при розташуванні пластини жалюзі або екрану під кутом до 90° до площини вікна: - горизонтальні - вертикальні	0,65 0,75
Горизонтальні козирки: - із захисним кутом не більше 30° - із захисним кутом від 15° до 45° (багатоступінчасті)	0,8 0,9-0,6

Додаток З – Значення коефіцієнта $K_{\text{буд}}$, який враховує затінювання вікон протилежними будинками залежно від відношення відстані між даним будинком і протилежним будинком P до висоти розміщення карнизу протилежного будинку над підвіконням вікна $H_{\text{буд}}$, що розглядається

$P / H_{\text{буд}}$	$K_{\text{буд}}$
0,5	1,7
1	1,4
1,5	1,2
2	1,1
3 і більше	1

Додаток И – Значення коефіцієнту r_1

Відношення глибини приміщення B до висоти від рівня умовної робочої поверхні до h_l верха вікна	Відношення відстані l розрахункової крапки від зовнішньої стіни до глибини приміщення B	Значення r_1 при боковому освітленні									Значення r_1 при боковому двосторонньому									
		Середньозважений коефіцієнт відбивання $r_{сер}$ стелі, стін і підлоги																		
		0,5			0,4			0,3			0,5			0,4			0,3			
		Відношення довжини приміщення L_n до його глибини																		
		0,5	1	≥ 2	0,5	1	≥ 2	0,5	1	≥ 2	0,5	1	≥ 2	0,5	1	≥ 2	0,5	1	≥ 2	0,5
Від 1 до 1,5	0,1	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1	1	1	1,05	1	1	1,05	1,05	1,05	1,05	1	1,05	1	1
	0,5	1,4	1,3	1,2	1,2	1,15	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,35	1,25	1,15	1,15	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
	1	2,1	1,9	1,5	1,8	1,6	1,3	1,4	1,3	1,2	1,6	1,4	1,25	1,45	1,3	1,15	1,25	1,15	1,15	1,1
Більше 1,5 до 2,5	0,1	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1	1	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1	1,05	1	1
	0,3	1,3	1,2	1,1	1,2	1,15	1,1	1,15	1,1	1,15	1,1	1,05	1,3	1,2	1,1	1,15	1,1	1,15	1,1	1,05
	0,5	1,85	1,6	1,3	1,5	1,35	1,2	1,3	1,2	1,1	1,8	1,45	1,25	1,4	1,25	1,15	1,25	1,15	1,15	1,1
	0,7	2,25	2	1,7	1,7	1,6	1,3	1,55	1,35	1,2	2,1	1,75	1,5	1,75	1,45	1,2	1,3	1,25	1,25	1,2
	1	3,8	3,3	2,4	2,8	2,4	1,8	2	1,8	1,5	2,35	2	1,6	1,9	1,6	1,5	1,5	1,35	1,2	
Більше 2,5 до 3,5	0,1	1,1	1,05	1,05	1,05	1	1	1	1	1	1,1	1,05	1,05	1,05	1	1	1	1	1	1
	0,2	1,15	1,1	1,05	1,1	1,1	1,05	1,05	1,05	1,05	1,15	1,1	1,05	1,1	1,1	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05
	0,3	1,2	1,15	1,1	1,15	1,1	1,1	1,1	1,1	1,05	1,2	1,15	1,1	1,15	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,05
	0,4	1,35	1,25	1,2	1,2	1,15	1,1	1,15	1,1	1,1	1,35	1,2	1,2	1,2	1,15	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
	0,5	1,6	1,45	1,3	1,35	1,25	1,2	1,25	1,15	1,1	1,5	1,4	1,25	1,3	1,2	1,15	1,2	1,1	1,1	1,1
	0,6	2	1,75	1,45	1,6	1,45	1,3	1,4	1,3	1,2	1,8	1,6	1,35	1,5	1,35	1,2	1,35	1,25	1,15	1,15
	0,7	2,6	2,2	1,7	1,9	1,7	1,4	1,6	1,5	1,3	2,25	1,9	1,45	1,7	1,5	1,25	1,5	1,4	1,2	1,2
	0,8	3,6	3,1	2,4	2,4	2,2	1,55	1,9	1,7	1,4	2,8	2,4	1,9	1,9	1,6	1,3	1,65	1,5	1,25	1,25
	0,9	5,3	4,2	3	2,9	2,45	1,9	2,2	1,85	1,5	3,65	2,9	2,6	2,2	1,9	1,5	1,8	1,6	1,3	1,3
	1	7,2	5,4	4,3	3,6	3,1	2,4	2,6	2,2	1,7	4,45	3,35	2,65	2,4	2,1	1,6	2	1,7	1,4	1,4
Більше 3,5	0,1	1,2	1,15	1,1	1,1	1,1	1,05	1,05	1,05	1	1,2	1,15	1,1	1,1	1,05	1,05	1,05	1,05	1	1
	0,2	1,4	1,3	1,2	1,2	1,15	1,1	1,1	1,05	1,05	1,4	1,3	1,2	1,2	1,15	1,1	1,1	1,05	1,05	1,05
	0,3	1,75	1,5	1,3	1,4	1,3	1,2	1,25	1,2	1,1	1,75	1,5	1,3	1,4	1,3	1,2	1,25	1,2	1,1	1,1
	0,4	2,4	2,1	1,8	1,6	1,4	1,3	1,4	1,3	1,2	2,35	2	1,75	1,6	1,4	1,3	1,35	1,25	1,15	1,15
	0,5	3,4	2,9	2,5	2	1,8	1,5	1,7	1,5	1,3	3,25	2,8	2,4	1,9	1,7	1,45	1,65	1,5	1,3	1,3
	0,6	4,6	3,8	3,1	2,4	2,1	1,8	2	1,8	1,5	4,2	3,5	2,85	2,25	2	1,7	1,95	1,7	1,4	1,4
	0,7	6	4,7	3,7	2,9	2,6	2,1	2,3	2	1,7	5,1	4	3,2	2,55	2,3	1,85	2,1	1,8	1,5	1,5
	0,8	7,4	5,8	4,7	3,4	2,9	2,4	2,6	2,3	1,9	5,8	4,5	3,6	2,8	2,4	1,95	2,25	2	1,6	1,6
	0,9	9	7,1	5,6	4,3	3,6	3	3	2,6	2,1	6,2	4,9	3,9	3,4	2,8	2,3	2,45	2,1	1,7	1,7
	1	10	7,3	5,7	5	4,1	3,5	3,5	3	2,5	6,3	5	4	3,5	2,9	2,4	2,6	2,25	1,9	1,9